

Nåtidig samisk demografi som forskningstema – status, utfordringer og behov

*Paper presentert på konferansen
Vaartoe – samisk forskning inför framtiden
21. - 23. august 2006, Jokkmokk, Sverige
Session: Demography II*

Torunn Pettersen, Cand.polit./Social Science Researcher,
Sámi Instituhtta/Nordic Sami Institute,
Bredbuktnesveien 50, N-9520 Kautokeino, NORWAY
E-mail: torunn.pettersen@nsi.no - Phone: +47 78 48 80 14

Introduksjon

Stemmer det at Oslo er den største samekommunen i Norge? Hvor mange samer er det i Norge - og hvor mange i Sverige, Finland og Russland? Bor samene stort sett på småsteder nordpå eller skjer det en urbanisering? Hvilke yrker har samer som ikke driver med rein eller andre primærnæringer? Hvordan er det med likestilling mellom samiske kvinner og menn? Er det forskjell på samers og ikke-samers levekår? Dette er eksempler på spørsmål som trolig mange av denne artikkelens lesere enten har fått eller stilt. Slike og lignende spørsmål kan imidlertid ikke uten videre besvares med annet enn antagelser og estimater. Dette fordi sikre svar betinger tilgang til (blant annet) numeriske data om samene som gruppe, noe som kort sagt knapt nok finnes.

Denne artikkelen handler om noen sider ved at demografiske grunnlagsdata om dagens samebefolkning langt på vei er mangelvare. Fokus settes først på noen sider ved demografifeltet generelt, og deretter på status, utfordringer og behov knyttet til nåtidig samisk demografi som forskningstema spesielt. Artikkelen forutsetter at leseren har kjennskap til samenes historiske, geografiske og politiske plass i verden.¹

Bakgrunn

Basis for artikkelen er erfaringer og tekststudier som er gjort i forbindelse med Sámi Instituhtta/Nordisk Samisk Institutt sitt forsknings- og utviklingsprosjekt *Samisk samfunnsvitenskapelig database*, inkludert delprosjektet *Samiskrelatert statistikk i Norge - innhold, organisering og drift*. Disse to prosjektene er blitt initiert nettopp på grunn av at talldata om dagens samiske samfunnsforhold generelt sett er mangelvare – og hvis slike data eksisterer, er de ofte vanskelig å finne fram til fordi de er spredt i forskjellige typer dokumenter publisert av ulike institusjoner. Hensikten med de to prosjektene er å legge til rette for utvikling og drift av innholdsmessige, organisatoriske og teknologiske løsninger som kan gi samlet tilgang til ulike typer talldata, inkludert statistikk, med relevans for samiske samfunnsforhold i nyere tid.

I første omgang arbeides det med forhold på *norsk* side av Sápmi, men det er et langsiktig perspektiv å medvirke både til utvikling av *allsamisk* statistikk og til samiske bidrag til internasjonal *urfolksstatistikk*. Rent praktisk er delprosjektet

Samiskrelatert statistikk i Norge organisert som et samarbeid mellom Nordisk Samisk Institutt og Statistisk sentralbyrå, med Sametinget i Norge som oppdragsgiver.²

Så langt har delprosjektet vært konsentrert om *geografisk* basert samisk statistikk, det vil si statistikk for utvalgte samiske bosettingsområder definert etter gitte kriterier.³ Tema for den foreliggende teksten er imidlertid avgrenset til visse sider ved *individbasert* samisk statistikk – eller mer presist: Artikkelen handler om betingelsen for at slik statistikk i det hele tatt skal kunne *lages*, nemlig tilgang til nåtidige samisk-demografiske data.

Demografi som begrep og fag

Selve ordet demografi kommer av *demos* som betyr folk og av *graphein* som betyr å tegne eller beskrive. Et norsk synonym for demografi er befolkningslære. Som fag dreier demografi seg om menneskelige befolkningers størrelse og sammensetning. Særlig vektlegges endringer over tid, og man studerer hvordan samfunnsendringer både påvirker og blir påvirket av såkalt *demografiske begivenheter*.⁴ Med demografiske begivenheter menes vanligvis hendelser som a) fødsel og død, b) inngåelse og oppløsning av samliv, c) flytting/migrasjon, og d) skifte av statsborgerskap. Dette er hendelser som jo finner sted i enkeltpersoners livsløp, men som samtidig fører til historisk utvikling på samfunnsnivå fordi de bidrar til å endre størrelse på og sammensetning av berørt(e) befolkningsgruppe(r).

Demografifagets vektlegging av demografiske begivenheter gjør at fagets vanligste variabler er a) bosted, b) alder og kjønn, c) sivilstand og tilhørighet til familie eller hushold, samt d) statsborgerskap og fødeland. Mens bosted er grunnlag for å bestemme befolkningers størrelse, benyttes de andre variablene til å beskrive befolkningers struktur, tilstand og sammensetning.

Tradisjonelt har demografifaget vært dominert av kvantitative tilnærminger. Et særlig sentralt element er bearbeiding og analyse av *befolkningsstatistikk*.⁵ Sentralt er også såkalt *sosiodemografiske studier* hvor det søkes kunnskap om sammenhenger mellom befolkningsutvikling og ulike økonomiske, sosiale og politiske aspekter. En særskilt utfordring i slike studier er å skille mellom årsaker og virkninger. For øvrig er det få fagpersoner som har en ren demografisk utdanning; de fleste som kaller seg demografer er økonomer, sosiologer, samfunnsgeografer, historikere eller medisinere som har spesialisert seg på befolkningsrelaterte tema.

Demografisk kunnskap benyttes på ulike måter, både til "enklere" faktabeskrivelser av gitte befolkninger og i forbindelse med samfunnsplanlegging i smått og stort. Ikke minst er demografisk kunnskap ofte etterspurt som en del av beslutningsgrunnlaget i politiske prosesser. Et viktig aspekt er dessuten at demografisk kunnskap kan være utgangspunkt for at faglige problemstillinger innen ulike fagfelt i det hele tatt reises. Eksempelvis hevder den norske demografen Kjetil Sørli at demografisk kunnskap er helt *grunnleggende* i forhold til ulike samfunnsstudier:

"Uten en befolkning til stede bortfaller de fleste av de prosessene som de andre samfunnsfagene er opptatt av. Ingen samfunnsprosesser kan studeres uavhengig av de demografiske forholdene prosessen har forløpt under" (Sørli 1995:10).

Demografifeltets politiske aspekter

Som andre fagfelt har også demografifeltet sine særegne diskurser. Én slik diskurs handler om det som kan kalles grenseoppganger mellom befolkningsstatistikk som "objektiv" vitenskap versus befolkningsstatistikken politiske aspekter.⁶ Temaet kan ikke omtales i sin fulle bredde her, men jeg tar med noen momenter som har særlig relevans for denne artikkelens tema.

Mitt utgangspunkt er at det opprinnelige motivet for befolkningsstatistikk ennå har gyldighet: Herskere og myndigheter har "alltid" ønsket å ha oversikt over de bosatte i det de ser på som "sine" områder. Dette skyldes at tallmessig kunnskap om en befolkning er et viktig bidrag til *styringsmakt*. Samtidig kan selve det å tallfeste en befolkning bidra til å gi *innhold og mening* til stater, nasjoner og unioner som territorielle, økonomiske og kulturelle enheter (Lie & Roll-Hansen 2001). Tellinger av befolkninger har derfor grunnleggende sett alltid vært politisk motivert. Det gjaldt for gamle dagers enkle manntallsføring av potensielle (mannlige) skattebetalere eller soldater i et område, og det gjelder for våre dagers helhetlige og tematisk mer omfattende folke- og boligtellinger. Eriksen (2004:90) gir følgende poengterte oppsummering av feltet: "Befolkningsstatistikken er den eldste gren av samfunnsvitenskapene, og den har alltid stått i Statens tjeneste". Det er ikke uten grunn at så godt som alle stater i dag holder seg med egne institusjoner for offisiell statistikk generelt, og at de foretar regelmessige folketellinger spesielt.

Et annet politisk aspekt ved offisiell befolkningsstatistikk er dens inndeling av befolkningen i ulike kategorier. Noen slike kategorier oppfattes vanligvis som ukontroversielle, som for eksempel geografi/bosted, alder og kjønn. Andre kategorier kan være mer omstridte. Et særlig omstridt tema synes å være konstruksjon og bruk av kategorier for individers tilhørighet til ulike *folkegrupper* når dette gjøres med utgangspunkt i forhold som "rase", nasjonalitet, etnisitet, språk og/eller religion. Blant stridsspørsmålene er: Skal slike kategorier i det hele tatt benyttes? Hvilke kategorier skal i så fall brukes – og hvem avgjør hvem som hører til hvor? Hvordan skal det hele håndteres rent praktisk?

Kategorisering av folkegrupper er jo noe som foregår innen ulike sfærer, både faglig og i hverdagslivet. Statlig kategorisering står imidlertid i en særstilling ettersom statens kategorier ofte får "en aura" av å være offisielle definisjoner:

"Statistikkens kategorier er naturligvis ikke laget i lukkede rom i et statistisk byrå, men vil ofte gjenspeile og forsterke praksiser og begrepsbruk i politikk, vitenskap og forvaltningen for øvrig. Overlappende kategorier vil normalt eksistere i samfunnslivet, men statistikkens kategorier og begreper har ofte en sterk normativ kraft. Statistikken har alltid hatt en aura som det mest faktiske og objektive som fins." (Lie 2001:63).⁷

At statlig definerte demografiske kategorier befinner seg i spennet mellom politikk og fag, tydeliggjøres for øvrig også av at offisiell befolkningsstatistikk framviser store kontekstuelle variasjoner. Disse finnes både *mellom* stater og *innen* samme stat over tid. Spørsmål om hvorvidt myndigheter skal registrere borgerens tilhørighet til offisielt definerte befolkningskategorier er i det hele tatt både en klassisk diskurs og en diskurs som synes å bli mer og mer relevant for stadig flere i verden i dag (se for

eksempel Blum 2003, Cook 2005, Haug 1998, Haug 2003, Kertzer & Arel 2002, Mirga 2000, Morning & Sabbagh 2005, Niemi 2002, Simon 2005).

Status for nåtidig samisk demografi

Hva kan så sies å være særegent for nåtidig *samisk* demografi? Jeg vil hevde at det først og fremst er at man mangler tilgang til registrerte grunnlagsdata. Dermed blir det dårlige vilkår for i det hele tatt å beskjefte seg med typer av forskningstema hvor mer overordnet nåtidig samisk demografisk kunnskap enten er selve målet eller et middel for annen kunnskap. Og det foreligger da heller ikke særlig mange samiskrelaterte demografiske arbeider basert på kvantitative data fra de senere tiår. Relevante data kan riktignok være innhentet på prosjektnivå, men disse forblir geografisk og tidsmessig avgrensede demografiske "snap-shots" så lenge de ikke settes inn i en ramme av mer systematiske og helhetlige studier i tid og rom.

Analytisk kan status for nåtidig samisk demografi knyttes til to forhold som dels henger sammen, nemlig mangel på *kriterier* og mangel på *prosedyrer*:

- *Kriterier*: Hvem som inngår i et samisk demos - eller *ethnos* om man vil – kan ikke uten videre avgrenses, verken geografisk eller på individnivå.
- *Prosedyrer*: Etter 2. verdenskrig har det som hovedregel ikke blitt benyttet etniske kategorier i offisiell befolkningsstatistikk i Vest-Europa, inkludert Norden. Det har heller ikke blitt foretatt annen systematisk registrering av samisk tilhørighet.

La meg gi noen få utdypende kommentarer til dette: Når det samiske demos ikke kan defineres av entydige *geografiske* avgrensninger, har det å gjøre med at samene som urfolk jo er et ikke statsbærende folk, samtidig som det tradisjonelle Sápmi er delt av riksgrensene til fire stater. Regionale og/eller lokale grensedragninger er heller ikke entydige, etter som det knapt finnes områder hvor alle innbyggere har lik etnisk identitet. Dessuten bor mange samer i dag uansett utenfor Sápmi.

Tilsvarende er det på *individnivå* en rekke problemstillinger knyttet til samisk identitet og tilhørighet. Blant annet er det vel dokumentert at tidligere tiders uttalte assimileringpolitikk og målsettingen om at samisk språk og kultur skulle "dø ut", førte til at mange mennesker – direkte eller indirekte – tapte sin samiske identitet eller fortrenget den til avgrensede sfærer av tilværelsen. Dermed ville eller kunne de heller ikke videreføre samisk identitet til neste generasjon. Denne politikken lyktes aldri helt, og i dag er den formelt forlatt. Fortidas politikk er likevel fremdeles årsak til mange uavklarte svar på samisk-etniske identitetsspørsmål i nåtida.

Rent *prosedyremessig* var det fram til 2. verdenskrig vanlig at de aktuelle statene i sine tiårlige folketellinger registrerte individers samiske tilknytning i utvalgte geografiske områder – selv om dette ble gjort på ulike vis og med ulik kvalitet.⁸ I det meste av etterkrigstida har det derimot vært en generell norm i vesteuropeiske stater at myndighetene verken i offisiell befolkningsstatistikk eller i administrative registre skal registrere borgerne i etniske kategorier. Årsakene til denne normen varierer, men ett motiv er trolig ønsker om å hindre gjentakelse av overgrep lik de nazistene gjorde mot visse befolkningsgrupper under 2. verdenskrig, og som dels kunne være basert på offisielle data om personers og grupperes rase/etniske tilhørighet.⁹

Detaljer om dette eller om annen folketellingshistorikk hører ikke med her. Det må likevel nevnes at siste gang nordiske folketellinger hadde med spørsmål om samisk tilhørighet i Norge var i 1970, i Sverige i 1972 og i Finland i 1962. Dette ble da gjort etter sterk oppfordring fra samiske organisasjoner som *selv* ønsket slike opplysninger som grunnlag for å dokumentere samenes tilstedeværelse i statene generelt og deres bosettingsmønster og levekår spesielt (Aubert 1978, NOU 1984: 18). Det var således ikke de statlige myndighetene som initierte slik registrering, selv om ansvaret for å gjennomføre tellingene ble lagt til de nasjonale statistikkbyråene.

Noen framtidsperspektiver

Situasjonen for nåtidig samisk demografi har imidlertid flere sider enn manglende tilgang til kvantitative demografiske grunnlagsdata. Ett aspekt er at mange ulike typer samiskrelaterte *historiske* arbeider er basert på eller viet analyser av demografiske data fra de tider da opplysninger om samisk tilknytning inngikk i folketellingene. Dette er foreliggende kunnskap som kan – og må – tas i betraktning også i et nåtidsperspektiv.

Et annet aspekt er at det finnes en god del studier av samisk *identitetsforvaltning* fra nyere tid, i tillegg til arbeider som tar opp *kategorisering* både som fenomen og sett i lys av samiskrelatert empiri.¹⁰ Og nettopp slike identitets- og kategoriorienterte prosjekter gir *også* – på sitt vis – viktige inntak til samisk demografisk kunnskap. Ikke minst illustrerer de at forskere og andre som på ulike vis ønsker å inkorporere eller tematisere samisk demografi i sine forsknings- og kunnskapsutviklingsprosjekter, må ha langt mer enn demografiske begivenheter som fødsel, død og migrasjon i fokus. Min påstand er at det å drøfte vilkår for hvordan et samisk demos i det hele tatt skal kunne defineres og datamessig sammenstilles, et helt forskningstema i seg selv.

I tilknytning til sistnevnte er det for øvrig viktig å være oppmerksom på at det *finnes* stater med registreringspraksiser som muliggjør særskilte demografiske studier av – og for – urfolk. Erfaringer derfra viser at selv om mye er forskjellig, er det så vidt mange likheter at det kan være relevant å snakke om *urfolksdemografi* som et eget felt med særskilte teori-, modell- og metodeutfordringer, vevet sammen med utfordringer av mer direkte politisk karakter. Ett slikt fellestrekk er nettopp at mye målt befolkningsendring hos urfolk skyldes andre forhold enn "klassiske" demografiske begivenheter. Eksempelvis viser det seg at individers svar på spørsmål om etnisk tilhørighet – både overfor seg selv og i forbindelse med offisiell registrering av etnisitetsdata – ikke er statisk, men henger nøye sammen med både hendelser i eget livsløp og graden av anerkjennelse og den status som til en hver tid tilskrives det å tilhøre ulike befolkningsgrupper generelt og urfolksgrupper spesielt.¹¹

Sett i lys av erfaringene fra Nordisk Samisk Instituttet sine prosjekter om samiskrelaterte talldata og statistikk er det etter min vurdering foreløpig lite realistisk å forvente en snarlig og vesentlig forbedring av situasjonen for *helhetlig* tilgang til samisk demografiske grunnlagsdata. Det som nå fokuseres i delprosjektet, er om det i påvente av eventuelle framtidige optimale løsninger, kan finnes akseptable og produktive "mellomløsninger" for denne typen data. Detaljer om dette er det imidlertid for tidlig å si noe konkret om.¹²

Hvorfor fokusere på nåtidig samisk demografi

Men er det egentlig behov for så mye nåtidig samisk demografisk kunnskap? Tja, hvorfor skulle det *ikke* være det? Hvorfor skulle ikke samer ha samme behov for slik kunnskap som andre folk? Jeg skal avslutte denne artikkelen med å oppsummere noen helt konkrete begrunnelser i så måte.

- Det synes å være et "allmennfolkelig" behov å kunne kjenne og beskrive seg selv som folk i fortid og nåtid: Hvor mange er vi, det vil si folkets størrelse? Hvor er vi bosatt, det vil si folkets geografiske distribusjon? Hvordan er folket sammensatt i forhold til alder, kjønn, og familie- og sosiale strukturer? Også for samene er det således viktig å kunne gi slike beskrivelser, både internt og ikke minst i forhold til de mange spørsmål som kommer fra eksternt hold.
- Omfanget på samiskrelatert forsknings- og utviklingsarbeid er økende, og nåtidig demografisk kunnskap er ofte et nødvendig utgangspunkt og/eller middel for slikt arbeid. Mye eksisterende samisk-relatert forskning hadde nok ikke sett dagens lys hvis det ikke (direkte eller indirekte) hadde vært for at historiske data kunne hentes fra ulike kilder hvor samisk tilhørighet i sin tid faktisk ble registrert. Manglende tilgang til nåtidige data medfører at både tema- og metodereportoar begrenses innen samisk forskning.
- Samene har de senere tiår kjempet fram økt rett til innflytelse og selvbestemmelse som folk. For å ivareta slike rettigheter trengs ulike typer kunnskap, inkludert demografisk. Kunnskapen trengs både i forbindelse med samfunnsplanlegging generelt og som grunnlag for politiske vedtak i samenes folkevalgte organ spesielt. Eksempelvis kan et sameting selvsagt vedta generelle planer for tilbud samiske barn og unge i ulike områder, eller til eldre samer bosatt på større steder og i storbyer. Men uten å vite nøyaktig hvor mange som inngår i de aktuelle gruppene, deres alder og kjønn, samt hvor de bor, vil treffsikkerheten på slike og lignende planer måtte bli omtrentlig.
- Både samene selv og de respektive nasjonalstatene har behov for demografiske grunnlagsdata for å kunne dokumentere samenes samfunnsmessige situasjon og utvikling sett i lys av hver enkelt stats (ulike) forpliktelser overfor samene som urfolk, eventuelt språklig minoritet. Dette gjelder nasjonalt i henhold til statenes egne lover og retningslinjer (i Norge inkludert vedtatte konsultasjonsprosedyrer). Det gjelder dessuten internasjonalt i henhold til visse konvensjoner.¹³
- Behovene for samisk demografisk kunnskap må også ses i lys av det internasjonale arbeidet med å dokumentere situasjonen til verdens urfolk. Ikke minst har FN-organet *Permanent Forum on Indigenous Issues (PFII)* lagt stor vekt på dette.¹⁴

Akkurat hvor viktig og avgjørende samisk-demografisk kunnskap er i forskjellige sammenhenger er trolig ulike oppfatninger om. Men gitt de momentene som her er nevnt, skulle det uansett foreligge gode nok grunner til at innsatsen for å få til mer overordnet samisk-demografisk forskning i et nåtidsperspektiv bør økes – både innen hver av de fire aktuelle nasjonalstatene og i allsamiske settinger.

Referanser

Andersen, Svanhild (2003). "Samisk tilhørighet i kyst- og fjordområder". *Samer, makt og demokrati. Sametinget og den nye samiske offentligheten* (eds. Bjørn Bjerkli & Per Selle. Oslo, Gyldendal Akademisk.

Aubert, Vilhelm (1978). *Den samiske befolkning i Nord-Norge/The Lappish Population in Northern Norway, Artikler 107*. Oslo: Statistisk sentralbyrå/Statistics Norway.

Berg, Bård A. (2004). "Forestillingen om en samisk nasjon". *Fortidsforestillinger. Bruk og misbruk av nordnorsk historie. Rapport fra det 27. nordnorske historieseminar, Hamarøy 27.-29.09.2002* (eds. Bård A. Berg & Einar Niemi). Tromsø: Universitet i Tromsø, Institutt for historie

Blum, Alain (2003). "Resistance to identity categorization in France". *Census and identity. The politics of race, ethnicity, and language in national censuses*. (eds. David Kertzer & Dominique Arel). Cambridge: Cambridge University Press.

Cook, Len (2005). *Political and Methodological Issues in Country experiences of measuring Ethnic Communities, Small and Indigenous Populations. Plenary Session Paper at The IAOS Satellite Meeting on Measuring Small and Indigenous Populations, Wellington, New Zealand, 14.-15. April, 2005*.
<http://www.stats.govt.nz/NR/ronlyres/82B000E5-E314-4C9D-A63B-AB5B4D733352/0/PAPERPLEN1.pdf>

Dankertsen, Astri (2006). *"Men du kan jo snakke frognersamisk!". Tradisjon og kulturell innovasjon blant samer i Oslo, Masteroppgave*. Universitetet i Oslo: Sosialantropologisk institutt

Eriksen, Thomas Hylland (2004). *Røtter og føtter. Identitet i en omskiftelig tid*. Oslo: Aschehoug.

Gardiner & Bourke (2000). "Indigenous Populations, "Mixed" Discourses and Identities". *People and Place* Vol 8 (2) 2000, p 43-52

Haug, Werner (1998). "Introduction: Statistics on minorities between science and politics". *The demographic characteristics of national minorities in certain European states. Vol. 1* (eds. Werner Haug, Youssef Courbage & Paul Compton). Strasbourg: Council of Europe

Haug, Werner (2003). "Ethnic, Religious and Language Groups: Towards a Set of Rules for Data Collection and Statistical Analysis". *Online Journal eumap.org (04) 2003* <http://www.eumap.org/journal/features/2003/april>

Hegg, Lone Synnøve (2000). *Norsk eller samisk? I spenningsfeltet mellom eksistens og vitenskap, Hovedfagsavhandling*. Universitetet i Tromsø: Institutt for pedagogikk

Hovland, Arild (1996). *Moderne urfolk. Samisk ungdom i bevegelse*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag

Kertzer, David I. & Arel, Dominique (2002). "Census, identity formation, and the struggle for political power". *Census and identity. The politics of race, ethnicity, and language in national censuses* (eds. David Kertzer & Dominique Arel). Cambridge: Cambridge University Press.

Lie, Einar (2001). "Nasjonalitetene i nasjonen. De etniske minoritetene i norske folketellinger 1845 – 1930". *Arr. Idéhistorisk tidsskrift* 2001:1; 62-71

Lie, Einar & Hege Roll-Hansen (2001). *Faktisk talt. Statistikkens historie i Norge*. Oslo: Universitetsforlaget.

Mihesuah, Devon A. (1998). "American Indian Identities: Issues of Individual Choices and Development". *American Indian Culture and Research Journal* 1998(22):2; 193-226

Mirga, Andrzej (2000). *Roma and Statistics, Strasbourg, France, May 22-23, 2000*. Princeton: Project on Ethnic Relations

Morning, Ann & Sabbagh, Daniel (2005). "From sword to plowshare: using race for discrimination and anti discrimination in the United States". *International Journal of Social Science* (183); 57-73

Niemi, Einar (2002). "Kategoriernes etikk og minoritetene i nord. Et historisk perspektiv". *Samisk forskning og forskningsetikk*. Oslo: Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora

NOU 1984: 18: *Om samenes rettstilling*. Oslo: Justisdepartementet

Paine, Robert (2003). "Identitetsfloke: same - same. Om komplekse identitetsprosesser i samiske samfunn". *Samer, makt og demokrati. Sametinget og den nye samiske offentligheten* (eds. Bjørn Bjerkli & Per Selle. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Pettersen, Torunn (2006). "Etnisk identitet i offisiell statistikk – noen variasjoner og utfordringer generelt og i en samisk kontekst spesielt". *Samisk identitet. Kontinuitet og endring* (ed. Vigdis Stordahl). Guovdageaidnu/Kautokeino: Sámi Instituhtta/Nordisk Samisk Institutt

Pettersen, Torunn & Even Høydahl (2005). *Developing Sami statistics in Norway – challenges and possibilities. Paper presented at Measuring Small and Indigenous Populations. International Association for Official Statistics (IAOS) satellite meeting - Wellington, New Zealand, 14 – 15 April 2005. Session 21: Issues in Enumerating Indigenous Populations*
<http://www.stats.govt.nz/NR/rdonlyres/8F762EEB-D437-4448-8C69-BAE573B69CB2/0/PAPER212.pdf>

Riley, Nancy & James McCarthy (2003). *Demography in the Age of the Postmodern*. Cambridge: Cambridge University Press

Szreter, Simon, Hania Sholkamy & A. Dharmalingam (ed. 2004). *Categories and Contexts: Anthropological and Historical Studies in Critical Demography*. Oxford: Oxford University Press

Seltzer, William (2000). *Population Data Systems: A Review of Human Rights Abuses and Potential Abuses. Paper presented at Statistics, Development and Human Rights. Montreux, 4.-8.9.2000. Session I-Pa 3c.*

Siggner, Andrew J. & Rosalinda Costa (2005). *Aboriginal Conditions in Census Metropolitan Areas 1981-2001, Trends and Conditions in CMAs*. Ottawa: Statistics Canada.

Simon, Patrick (2005). "The measurement of racial discrimination: the policy use of statistics". *International Journal of Social Science* (183); 9-25

Skerry, Peter (2000). *Counting on the census? Race, Group Identity, and the Evasion of Politics*. Washington: Brookings Institution Press

Stordahl, Vigdis (1996). *Same I den moderne verden. Endring og kontinuitet i et samisk lokalsamfunn*. Karasjok: Davvi Girhi

Sørli, Kjetil (1995). *Regional demografi. Metoder for å studere regional befolkningsutvikling og variasjon i atferdsmønstre*. Oslo: TANO

Søbye, Espen (1998). "Jødeforfølgelsene under den annen verdenskrig: Et mørkt kapittel i statistikkens historie?". *Samfunnsspeilet. Tidsskrift for levekår og livsstil* 1998:4; 2-17.

Taylor, John (1997). "Policy Implications of Indigenous Population Change, 1991-1996". *People and Place*, 1997(5):4; p 1-10

Thuen, Trond (2003a). "Lokale diskurser om det samiske". *Samer, makt og demokrati. Sametinget og den nye samiske offentligheten* (eds. Bjørn Bjerkli & Per Selle. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Thuen, Trond (2003b). "Samiske studier. En oversikt og noen problemstillinger". *Nære steder, nye rom. Utfordringer i antropologiske studier i Norge* (eds. Marianne Rugkåsa & Kari Trædal Thorsen). Oslo: Gyldendal Akademisk

Torp, Eivind (1986). "Registrering av etnisitet i folketellinger". *Heimen* 1986:2; 67-77.

United Nations, Permanent Forum on Indigenous Issues (2004). *Report of the Workshop on Data Collection and Disaggregation for Indigenous Peoples, Workshop on data collection and disaggregation on indigenous peoples, New York, 19 - 21 January 2004, arranged by United Nations Secretariat, Permanent Forum on Indigenous Issues.*

http://www.un.org/esa/socdev/unpfii/news/news_workshop_doc.htm

¹ For øvrig er artikkelen en lett bearbeidet versjon av presentasjonen som ble gitt på konferansen. Merk at flere av de tema som berøres her er mer utdypende behandlet i artikkelen *Etnisk identitet i offisiell statistikk – noen variasjoner og utfordringer generelt og i en samisk kontekst spesielt* (Pettersen 2006).

² Mer informasjon om prosjektet kan finnes på www.sami-statistics.info.

³ Hovedresultatet av dette arbeidet er publiseringen av *Samisk statistikk 2006/Sámi statistihkka 2006* i Statistisk sentralbyrås serie *Norges offisielle statistikk* (NOS) i februar 2006. Publikasjonen fins i pdf-format på Statistisk sentralbyrås samiske temaside www.ssb.no/samer/, også den et resultat av prosjektet.

⁴ En lettfattat introdusjon til faget finnes på <http://www.demografi.no/>.

⁵ Dette har blant annet medført utvikling av særegne statistiske modeller og mål som eksempelvis befolkningsprognoser, middelfolkemengde, forventet levealder ved fødselen og summarisk dødsrate.

⁶ *Demography in the Age of the Postmodern* (Riley & McCarthy 2003) er eksempel på en bred gjennomgang av ulike sider ved denne diskursen.

⁷ For mer omfattende teoretiske drøftinger og empiriske eksempler på utfordringer knyttet til bruk av denne typen demografiske kategorier vises til *Categories and Contexts: Anthropological and Historical Studies in Critical Demography* (Szreter, Sholkamy & Dharmalingam red. 2004), hvor det blant annet påpekes utbredte tendenser til å overse eller underkommunisere at mange slike kategorier (for)blir tatt for gitt uten nærmere vurdering av deres oppkomst og funksjon. Relevant er også *Counting on the census? Race, Group Identity, and the Evasion of Politics* (Skerry 2000). Her drøftes ulike sider ved hvordan USAs Census Bureau håndterer befolkningskategorier, eksempelvis det problematiske i at ved å vektlegge "[...] their politically neutral role as 'factfinders for the nation', census professionals do not typically see themselves as political actors or policymakers" (s. 4).

⁸ En kortfattet oversikt over variasjonene finnes i *Registrering av etnisitet i folketellinger* Torp (1986)

⁹ Espen Søbyes (1998) *Jødeforfølgelsene under den annen verdenskrig: Et mørkt kapittel i statistikkens historie?* er tankevekkende i så måte. Seltzer (2000) er informativ om tilsvarende tema.

¹⁰ Noen varierte eksempler er Andersen 2003, Berg 2004, Dankertsen 2006, Hegg 2000, Hovland 1996, Kramvig 2005, Niemi 2002, Paine 2003, Stordahl 1996, Thuen 2003a, Thuen 2003b.

¹¹ Se for eksempel Gardiner & Bourke 2000, Mihesuah 1998, Taylor 2000, Siggner & Costa 2005, Weaver 2001

¹² En del av de momenter som tas i betraktning i så måte er skissert i avsnittet om individbasert samisk statistikk i Pettersen & Høydahl (2005).

¹³ Enkelte konvensjoner gir også statene særskilt rapporteringsansvar om situasjonen for gitte befolkningsgrupper. Dette gjelder eksempelvis United Nations: *International Convention on Elimination of all Forms of Racial Discrimination (CERD)*, Council of Europe: *Framework Convention for the Protection of National Minorities (FCNM)*, Council of Europe: *European Commission against Racism and Intolerance (ECRI)*.

¹⁴ Jamfør United Nations, Permanent Forum on Indigenous Issues (2004): *Report of the Workshop on Data Collection and Disaggregation for Indigenous peoples*.